

[Počátky filosofie a filosofování]

Když se tedy chceme dotazovat na počátek či počátky filosofie a filosofování, dopouštěli bychom se vážného omylu, kdybychom svou otázku a zejména pak odpověď omezili na čistě historický problém, jak, kde a kdy se začalo filosofovat. Ten omyl by ovšem nespočíval v tom, že by otázka historického vzniku filosofie a filosofování neměla žádnou důležitost, nýbrž že bychom se zcela mylně domnívali, že ji může platně položit a dokonce na ni odpovídat někdo, kdo stojí jaksi vně onoho pozoruhodného způsobu myšlení, kterému se odedávna říká „filosofie“. Jde totiž o to, že ten, kdo nezačal sám filosoficky myslet, nemůže nikdy rozpoznat, kde filosofování opravdu začíná. A jakmile už filosoficky myslet začal, nutně na počátky filosofie a filosofování nějak navazuje, ať chce nebo nechce a ať o tom ví nebo neví. Mám za to, že právě na tomto místě je vhodné říci něco, co asi nenajde v naší tzv. postmoderní době dost širokou pozitivní odezvu. Všichni lidé, kteří se narodili a vyrůstali ve společnostech evropských nebo evropskými tradicemi ovlivněných, jsou uváděni do jakéhosi druhu primitivního (nebo alespoň zastaralého) filosofování již spolu s prvními krůčky svého vstupu do tzv. mateřského jazyka (tj. do jazyka, jímž a v němž se začali učit mluvit resp. promlouvat, a také v němž se – možná ještě původněji – začali orientovat natolik, aby mohli postupně stále lépe chápat, co říkají – a zejména co si myslí – ti druzí. Evropské myšlení je natolik prosyceno nejrozmanitějšími odpadky původně filosofické povahy, že nějaký návrat k předfilosofickému myšlení už není možný. Odpadky, relikty, zejména pak fosilní relikty filosofie nejsou v žádném případě dobrým startem pro přítomnost. Proto je třeba mezi naléhavými potřebami současnosti uvést také (a dokonce zejména) generální úklid a velmi kritický výběr toho, s čím je možno dále pracovat a s čím už nikoliv. (To je zapotřebí stanovit jako trvalý úkol filosofického myšlení, ale dnes je ta potřeba mimořádně naléhavá.) To, s čím už pracovat nelze, nesmíme však pouze odstranit a nechat být, či dokonce snad na to zapomenout. Právě naopak: všechny dosavadní velké omyly, jichž se významní myslitelé dopustili, musíme znát, musíme si je připomínat a vědět, jak se jim napříště vyhýbat. To je vlastní důvod, proč musíme znát dějiny filosofování. Jsou to na prvním místě dějiny omylů; pokud nějaké staré (ale kdysi mocné) omyly neznáme, ocitáme se ve vážném nebezpečí, že se jich nevědomky znovu dopustíme (byť třeba v jiné podobě nebo jakoby v jiných kontextech; omyly mají historickou váhu, ale jakožto neplatné nemají svou vlastní dějinnost a je třeba je ze skutečných dějin vždy znovu vyřazovat – omyly nepatří do dějin, ale pouze do historie). Tím, že minulé omyly historizujeme, omezujeme jejich nebezpečnost; historizace je něco jako neutralizace, zneškodnění, vytvoření rezistence. K tomu cíli však musí každá nová generace projít jakýmsi očkováním, máme-li pokračovat v metafoře. Musíme však dodat, že každý velký omyl je zároveň něčím víc než pouhým omylem: jeho případná velikost spočívá v tom, že je velmi úzce spjat s něčím významným a pozitivním. To souvisí s tím, že nebezpečnost každého omylu (a také každé lži a podvodu) je tím větší, čím víc se podobá pravdě a správnosti. Každý omyl můžeme proto zbavit jeho virulence pouze za předpokladu, že rozpoznáme jeho „pravdivé“ ingredience a že je nenecháme bez povšimnutí, ale že si je osvojíme, že je učiníme integrální součástí svého filosofického myšlení. Je-li slovo FILOSOFIA možno přeložit nejen jako lásku k moudrosti, ale ještě lépe jako lásku k pravdě (tedy jako by šlo o slovo FILALÉTHEIA), je třeba to chápat tak, že budeme pozorně rozpoznávat pravdu i tam, kde je znečištěna (třeba až k nepoznání) nefilosofickými a protifilosofickými příměsemi.

(Písek, 011002-2.)